HERITAGE RESIDENCY

Apie leidinį

Šis leidinys pristato 2026 m. lapkričio 9–16 d. Panemunės pilyje vykusios tarptautinės kultūros paveldo ekspertų rezidencijos „Pilių ir dvarų pritaikymas: tarptautinė ekspertų rezidencija“ rezultatus.

Rezidencijos metu tarptautinė specialistų grupė lankė Lietuvos nacionalinio Pilių ir dvarų kelio objektus, susitiko su jų savininkais, valdytojais ir kultūros įstaigų atstovais, analizavo paveldo objektų išsaugojimo, valdymo, pritaikymo ir tvaraus naudojimo iššūkius.

Leidinyje apibendrinamos pagrindinės rezidencijos temos, pristatomi šeši analizuoti objektai ir pateikiamos praktinės įžvalgos, galinčios būti naudingos paveldo objektų savininkams, valdytojams, kultūros vadybininkams, savivaldybėms, tyrėjams ir kitiems kultūros paveldo srityje dirbantiems specialistams.

1. Įžanga. Kodėl svarbu kalbėti apie pilių ir dvarų pritaikymą?

Lietuvos pilys ir dvarai yra reikšminga šalies istorinio, architektūrinio ir kultūrinio kraštovaizdžio dalis. Tačiau šiandien jų išsaugojimas neatsiejamas nuo klausimo, kaip šie objektai gali būti naudojami, prižiūrimi ir aktualizuojami šiuolaikinėje visuomenėje.

Dalis istorinių objektų susiduria su sudėtingais iššūkiais: ribotais finansiniais ištekliais, nepakankamu panaudojimu, sudėtinga nuosavybės struktūra, sezoniškumu, ribotu prieinamumu ir ilgalaikio veiklos modelio trūkumu. Net ir išsaugotas pastatas savaime netampa gyva kultūros vieta. Tam reikalingas nuoseklus valdymas, aiški veiklos vizija, bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis ir gebėjimas istorinį paveldą susieti su dabarties poreikiais.

Paveldo pritaikymas nėra vien naujos funkcijos suteikimas istoriniam pastatui. Tai procesas, kuriame būtina suderinti kultūrinę vertę, autentiškumą, fizinį prieinamumą, ekonominį gyvybingumą, aplinkosaugą ir visuomenės interesus.

Būtent šiems klausimams buvo skirta tarptautinė ekspertų rezidencija Panemunės pilyje. Jos metu siekta ne kurti abstrakčius universalius modelius, bet analizuoti realias situacijas, susitikti su paveldo objektų

Organised by Vilnius Academy of Arts · Panemunė Castle · Castles and Manors Route · Funded by Kultūros paveldo departamentas

valdytojais ir iš skirtingų profesinių perspektyvų ieškoti praktiškai pritaikomų sprendimų.

2. Tarptautinė ekspertų rezidencija

2026 m. lapkričio 9–16 d. Panemunės pilyje vykusi rezidencija subūrė penkis kultūros paveldo specialistus iš Lietuvos, Suomijos, Latvijos, Dramblio Kaulo Kranto ir Jungtinių Amerikos Valstijų.

Dalyvių profesinė patirtis apėmė muziejininkystę, kolekcijų valdymą, kultūros vadybą, kultūros paveldo apsaugą ir restauravimą, paveldo objektų valdymą bei tyrimus. Rezidenciją kuravo tarptautinė kultūros paveldo ekspertė, ICOMOS narė doc. dr. Melinda Harlov-Csortán (Vengrija).

Programoje dalyvavo ir kviestiniai ekspertai, lektoriai, pilių bei dvarų valdytojai, muziejų, kultūros įstaigų ir savivaldos institucijų atstovai.

Rezidencijos metodas buvo grindžiamas trimis tarpusavyje susijusiomis veiklos formomis:

- **Objektų lankymu ir analize.** Dalyviai susipažino su istorinių vietų architektūra, kraštovaizdžiu, istorinėmis funkcijomis ir dabartiniu naudojimu.
- **Profesiniais susitikimais ir diskusijomis.** Buvo aptariami objektų valdymo, išsaugojimo, prieinamumo, lankytojų poreikių ir ekonominio gyvybingumo klausimai.
- **Individualiu darbu ir rezultatų pristatymu.** Dalyviai rengė mokslinių straipsnių projektus arba profesinių projektų pasiūlymus, o rezidencijos pabaigoje pristatė savo darbo rezultatus.

Toks darbo formatas leido sujungti tarptautinę ekspertinę patirtį su vietos žiniomis ir konkrečių objektų kasdienės veiklos realijomis.

3. Šeši objektai – šešios skirtingos paveldo pritaikymo situacijos

Rezidencijos metu aplankyti šeši Lietuvos nacionalinio Pilių ir dvarų kelio objektai. Jie atskleidė skirtingus istorinių vietų išsaugojimo, valdymo ir šiuolaikinio naudojimo modelius.

3.1. Panemunės pilis ir jos ūkinis kompleksas

HERITAGE RESIDENCY

Panemunės pilis. Nuotr. Manto Golubevo

Panemunės pilis buvo ne tik rezidencijos vieta, bet ir vienas svarbiausių jos analizės objektų. Dalyviai susipažino su pilies architektūra, istorine raida, dabartinėmis funkcijomis ir platesniu Nemuno slėnio kultūriniu kraštovaizdžiu.

Ypatingas dėmesys skirtas pilies ir jos ūkinių pastatų komplekso istorinei bei funkcinei struktūrai. Istorinių dvarų kompleksų raida dažnai apima kelis skirtingus naudojimo etapus, todėl dabartinis jų supratimas negali apsiriboti vien reprezentaciniu pagrindiniu pastatu.

Diskusijose aptartas ir skirtingų savininkų bei valdytojų vaidmuo. Fragmentuota nuosavybė gali apsunkinti bendrą komplekso priežiūrą, teritorijos planavimą ir vientisą lankytojų patirtį.

Pagrindinės aptartos temos:

- istorinio komplekso vientisumas ir skirtingų jo dalių naudojimas;
- nuosavybės bei valdymo atsakomybių pasidalijimas;
- ūkinių pastatų pritaikymas;
- Nemuno slėnio kultūrinio kraštovaizdžio ir kultūros kelio reikšmė;
- bendradarbiavimo tarp skirtingų valdytojų galimybės.

Pagrindinė įžvalga: pilies ar dvaro vertė atsiskleidžia ne vien per pagrindinį pastatą, bet ir per visą istorinę teritoriją, jos infrastruktūrą, kraštovaizdį bei tarpusavio funkcinius ryšius.

Organised by Vilnius Academy of Arts · Panemunė Castle · Castles and Manors Route · Funded by Kultūros paveldo departamentas

HERITAGE RESIDENCY

3.2. Raudondvario dvaras

Raudondvario dvaro sodyba. Nuotr. Manto Golubevo

Raudondvario dvare nagrinėta istorinio parko raida, jo dabartinė būklė, priežiūra, tvarkybos ir pritaikymo lankytojų poreikiams klausimai.

Istorinis parkas yra svarbi dvaro komplekso dalis. Jo išsaugojimas reikalauja ne tik architektūrinių elementų priežiūros, bet ir dėmesio istorinei erdvinei struktūrai, želdiniams, takams, reginiams bei kraštovaizdžio kaitai.

Diskusijose aptarta, kaip suderinti istorinio parko apsaugą su šiuolaikinėmis lankytojų funkcijomis. Parkas turi išlikti kultūrinės vertės turinčia istorine erdve, tačiau kartu būti patogus ir patrauklus lankytojams.

Dalyviai taip pat susipažino su Raudondvario dvaro dabartine veikla ir jo vieta Kauno rajono kultūros bei turizmo infrastruktūroje.

Pagrindinės aptartos temos:

- istorinio parko erdvinės struktūros išsaugojimas;
- želdinių ir istorinių elementų priežiūra;
- lankytojų judėjimo ir poilsio erdvių organizavimas;
- parko ir dvaro pastatų funkcinis ryšys;
- istorinio kraštovaizdžio ir šiuolaikinių renginių derinimas.

HERITAGE RESIDENCY

Pagrindinė įžvalga: istorinio parko pritaikymas turi remtis ne vien lankytojų patogumu, bet ir jo istorinių savybių bei kraštovaizdžio vientisumo išsaugojimu.

3.3. Kauno pilis

Kauno pilis. Nuotr. Manto Golubevo

Kauno pilyje daugiausia dėmesio skirta istorijos interpretavimui, muziejinės ekspozicijos kūrimui ir pilies integravimui į šiuolaikinį miesto gyvenimą.

Istorinis statinys mieste veikia sudėtingoje aplinkoje: jį supa intensyviai naudojamos viešosios erdvės, įvairios miesto funkcijos ir skirtingų lankytojų grupių poreikiai. Todėl pilies aktualizavimas reikalauja apgalvoto ryšio tarp istorinio pasakojimo, muziejinės veiklos ir šiuolaikinio urbanistinio konteksto.

Diskusijose aptarti ir techniniai iššūkiai, susiję su temperatūros svyravimais bei jų poveikiu ekspozicijų sąlygoms. Tai parodė, kad paveldo pritaikymas apima ne tik turinio ir architektūros klausimus, bet ir nuolatinę pastato aplinkos stebėseną.

Pagrindinės aptartos temos:

- istorinių pasakojimų ir muziejinių ekspozicijų kūrimas;
- archeologinio, architektūrinio ir nematerialaus paveldo interpretavimas;
- ekspozicijų sąlygų ir temperatūros svyravimų valdymas;
- pilies integravimas į šiuolaikinį miesto gyvenimą;

- istorinio objekto prieinamumas įvairioms lankytojų grupėms.

Pagrindinė įžvalga: istorinio objekto aktualizavimas turi sujungti autentišką istorinę medžiagą, aiškų pasakojimą, tinkamas ekspozicijos sąlygas ir gyvą ryšį su šiandienos miestu.

3.4. Aukštosios Fredos dvaras ir VDU Botanikos sodas

Aukštosios Fredos dvaras. Nuotr. Manto Golubevo

Aukštosios Fredos dvaro komplekse ir VDU Botanikos sode nagrinėtas istorinio dvaro ir botanikos sodo ryšys, istorinio kraštovaizdžio išsaugojimas bei gamtos ir kultūros paveldo integracija.

Ši vieta išsiskiria tuo, kad jos vertę kuria ne tik istoriniai pastatai, bet ir aplinkos erdvinė struktūra, želdynai, istoriniai želdinių ryšiai ir dabartinė botanikos sodo veikla.

Diskusijose aptarta, kaip istorinius dvaro pastatus ir kraštovaizdį vertinti kaip vieną sistemą, kurioje gamtinės ir kultūrinės vertybės papildo viena kitą. Taip pat nagrinėtos istorinių pastatų adaptavimo galimybės, atsižvelgiant į šiuolaikinę institucijos veiklą.

Pagrindinės aptartos temos:

- dvaro ir botanikos sodo istorinė raida;
- istorinių pastatų ir želdynų tarpusavio ryšys;

- kraštovaizdžio ir žaliųjų erdvių apsauga;
- gamtos ir kultūros paveldo integracija;
- istorinių erdvių pritaikymas šiuolaikinėms funkcijoms.

Pagrindinė įžvalga: gamtos ir kultūros paveldas neturėtų būti vertinamas atskirai – jų tarpusavio ryšys gali tapti svarbiausia vietos tapatybės ir lankytojų patirties dalimi.

3.5. Kidulių dvaras

Kidulių dvaro ansamblio pastatai. Nuotr. Manto Golubevo

Kidulių dvare daugiausia dėmesio skirta privačios nuosavybės, verslo ir kultūros paveldo išsaugojimo santykiui.

Dalyviai susipažino su dabartinėmis dvaro funkcijomis, vykdomomis veiklomis ir vietos vaidmeniu. Diskusijose aptarta, kaip istorinis objektas gali būti naudojamas ekonominei veiklai, kartu išsaugant jo kultūrinę vertę ir istorinį tapatumą.

Ypatingas dėmesys skirtas aludarystės tradicijoms, turizmo galimybėms ir privataus savininko vaidmeniui. Šis atvejis parodė, kad kultūros paveldo objektų gyvybingumas dažnai priklauso nuo gebėjimo susieti istorinį pasakojimą su vietos tradicijomis ir šiandienos lankytojų interesais.

Pagrindinės aptartos temos:

- privataus savininko atsakomybė ir galimybės;
- paveldo apsaugos ir komercinės veiklos balansas;
- aludarystės ir gastronominio paveldo tradicijos;
- turizmo ir vietos bendruomenės ryšys;
- ilgalaikio ekonominio gyvybingumo paieškos.

Pagrindinė įžvalga: ekonominė veikla gali prisidėti prie paveldo išsaugojimo, kai ji grindžiama objekto istorine tapatybe, bendruomenės įsitraukimu, atsakingu naudojimu ir pagarba kultūrinei vertei.

3.6. Zyplių dvaras

Zyplių dvaro ansamblio dalis. Nuotr. Manto Golubevo

Zyplių dvare nagrinėtas daugiafunkcis istorinio komplekso naudojimo modelis, kuriame veikia kultūros, muziejinės, gastronominės, edukacinės ir apgyvendinimo funkcijos.

Dalyviai susipažino su Šakių kultūros centro Lukšių padalinio, Zanavykų muziejaus, restorano „Kuchmistrai“ ir kitų komplekso veiklų organizavimu.

Šis objektas atskleidė, kaip skirtingos institucijos ir veiklos gali papildyti viena kitą, kurti lankytojų patirtį ir stiprinti vietos kultūrinį gyvenimą. Kartu toks modelis reikalauja koordinavimo, aiškaus atsakomybių pasidalijimo ir bendros komplekso plėtros vizijos.

Pagrindinės aptartos temos:

- kultūros, muziejinės ir gastronominės funkcijų sąveika;
- skirtingų institucijų bendradarbiavimas;
- edukacijos ir tradicinių amatų pristatymas;
- regioninės tapatybės ir Zanavykijos istorijos aktualizavimas;
- lankytojų patirties kūrimas visame komplekse.

Pagrindinė įžvalga: daugiafunkcis istorinio dvaro naudojimas gali stiprinti jo gyvybingumą, jei atskiros veiklos veikia kaip tarpusavyje susijusi sistema, o ne kaip izoliuotos paslaugos.

4. Pagrindinės rezidencijos teminės kryptys

Šešių objektų analizė leido išskirti kelias tarpusavyje susijusias temas, svarbias ne tik aplankytoms vietoms, bet ir platesniam Lietuvos kultūros paveldo kontekstui.

4.1. Kultūros maršrutai ir kraštovaizdis

Pavieniai paveldo objektai įgyja didesnę kultūrinę ir turizmo vertę, kai jie integruojami į bendrą maršrutą. Kultūros kelias leidžia susieti skirtingų laikotarpių, funkcijų ir valdymo modelių objektus, atskleisti regiono istoriją ir paskatinti lankytojus pažinti platesnį kultūrinį kraštovaizdį.

Tačiau maršruto veiksmingumas priklauso ne vien nuo žemėlapyje pažymėtų vietų. Reikalinga nuosekli informacija, aiškūs lankymo pasiūlymai, tarpusavio bendradarbiavimas ir bendras pasakojimas, padedantis lankytojui suprasti atskirų objektų ryšius.

4.2. Suinteresuotosios šalys ir bendruomenės

Paveldo objektų valdymas apima daug skirtingų dalyvių: savininkus, valdytojus, savivaldybes, muziejus, kultūros organizacijas, vietos gyventojus, verslus ir lankytojus.

Kiekviena grupė turi savų poreikių ir atsakomybių. Todėl ilgalaikis objekto gyvybingumas priklauso nuo gebėjimo šiuos interesus suderinti ir kurti nuoseklų dialogą.

Rezidencijos metu aptarti atvejai parodė, kad bendradarbiavimas ypač svarbus tada, kai istorinis kompleksas turi kelis savininkus arba kai jo veiklą organizuoja kelios skirtingos institucijos.

4.3. Istoriniai pasakojimai ir adaptyvus pakartotinis naudojimas

Adaptyvus pakartotinis naudojimas – tai istorinio pastato ar komplekso pritaikymas naujoms arba atnaujintoms funkcijoms, išsaugant jo kultūrinę vertę.

Tai nėra vien techninis patalpų pritaikymas. Svarbu suprasti, kokias istorijas pasakoja pastatas, kokios jo savybės yra reikšmingos ir kaip nauja funkcija gali sustiprinti, o ne susilpninti jo tapatybę.

Kauno pilies, Panemunės pilies ir kitų objektų analizė parodė, kad šiuolaikinės funkcijos turi būti derinamos su autentiškumu, istorine erdve, lankytojų patirtimi ir techninėmis pastato išsaugojimo sąlygomis.

4.4. Tvarus valdymas ir strateginis programavimas

Istorinio objekto išsaugojimas reikalauja nuolatinės priežiūros, finansinių išteklių ir aiškaus veiklos modelio. Todėl būtina vertinti ne tik tai, kokios veiklos gali vykti objekte, bet ir tai, ar jos yra realiai įgyvendinamos, ar atitinka pastato galimybes, ar gali būti tęsiamos ilgą laiką.

Svarbūs veiksniai yra sezoniškumas, lankytojų srautai, objekto fizinis pajėgumas, aplinkosauginiai apribojimai ir vietos infrastruktūra.

Tvarus valdymas reiškia ne maksimalų lankytojų ar renginių skaičių, bet tinkamą naudojimo intensyvumą, kuris leidžia išsaugoti paveldo vertę ir užtikrinti ilgalaikį objekto gyvybingumą.

5. Praktinės rekomendacijos kultūros paveldo objektų valdytojams

Toliau pateikiamos rekomendacijos apibendrina rezidencijos metu nagrinėtas problemas ir profesines įžvalgas. Jos skirtos kaip praktinis pagrindas tolesniam objektų valdytojų, savininkų ir institucijų dialogui.

5. 1. Vertinti visą istorinį kompleksą, o ne tik pagrindinį pastatą

Pilių ir dvarų vertę sudaro pastatai, ūkiniai statiniai, parkai, želdynai, vandens telkiniai, istoriniai keliai ir kiti teritorijos elementai. Todėl planuojant pritaikymą svarbu įvertinti visą kompleksą ir jo tarpusavio ryšius.

5. 2. Prieš pasirenkant naują funkciją atlikti vertybių ir poreikių analizę

Prieš pradedant pastato pritaikymo darbus rekomenduojama nustatyti svarbiausias jo kultūrines vertes, fizines galimybes, techninius apribojimus

ir galimų naudotojų poreikius. Nauja funkcija turi būti parenkama atsižvelgiant į šių veiksnių visumą.

5. 3. Kurti aiškų ir ilgalaikį valdymo modelį

Būtina aiškiai apibrėžti savininkų, valdytojų ir veiklos partnerių atsakomybes. Kai komplekse veikia kelios institucijos arba yra keli savininkai, ypač svarbu susitarti dėl bendros vizijos, teritorijos priežiūros ir lankytojų aptarnavimo.

5. 4. Derinti ekonominį gyvybingumą su kultūros paveldo apsauga

Komercinės, turizmo, gastronominės ir kitos veiklos gali padėti išlaikyti istorinį objektą, tačiau jos turi atitikti jo kultūrinę vertę. Rekomenduojama vertinti ne tik galimas pajamas, bet ir veiklos poveikį pastatui, aplinkai, vietos bendruomenei bei istoriniam pasakojimui.

5. 5. Istorinį parką ir kraštovaizdį laikyti neatsiejama paveldo dalimi

Parkų ir želdynų priežiūra turi remtis istorine analize, išsaugoti reikšmingus erdvinius ryšius ir kartu atsižvelgti į šiuolaikinius naudojimo poreikius. Lankytojų infrastruktūros plėtra neturėtų pažeisti svarbiausių kraštovaizdžio savybių.

5. 6. Kurti įtraukius ir įvairioms auditorijoms suprantamus istorinius pasakojimus

Paveldo interpretavimas turi remtis patikimais istoriniais tyrimais, tačiau pateikti informaciją suprantamai skirtingoms auditorijoms. Muziejinės ekspozicijos, ekskursijos, edukacijos ir skaitmeninės priemonės gali papildyti viena kitą.

5. 7. Užtikrinti tinkamas istorinių pastatų naudojimo sąlygas

Naujų funkcijų įgyvendinimas turi būti derinamas su pastato fizinėmis savybėmis. Reikalinga stebėti mikroklimato, temperatūros, drėgmės ir kitų aplinkos veiksnių poveikį, ypač ten, kur saugomos kolekcijos ir veikia muziejinės ekspozicijos.

5. 8. Stiprinti vietos bendruomenių ir institucijų įsitraukimą

Vietos gyventojai, kultūros organizacijos, verslai ir savivaldos institucijos gali tapti svarbiais paveldo objektų partneriais. Jų įtraukimas padeda kurti

vietos poreikius atitinkančias veiklas ir stiprina objekto ryšį su regiono tapatybe.

5. 9. Planuoti veiklą pagal objekto galimybes ir ilgalaikį tvarumą

Renginių, lankytojų srautų ir komercinių veiklų intensyvumas turi atitikti objekto fizinį pajėgumą, sezoniškumą, aplinkos sąlygas ir kultūrines vertes. Tvarus naudojimas reiškia gebėjimą išlaikyti pusiausvyrą tarp prieinamumo ir išsaugojimo.

6. Rezidencijos rezultatai ir tolesnė perspektyva

Tarptautinė ekspertų rezidencija sudarė sąlygas tiesiogiai palyginti skirtingus Lietuvos pilių ir dvarų objektų valdymo bei naudojimo modelius. Šešių objektų lankymas atskleidė, kad nors kiekvienos vietos istorija, funkcijos ir problemos skiriasi, daugeliui jų aktualūs panašūs klausimai: ilgalaikio valdymo užtikrinimas, autentiškumo ir naujų funkcijų derinimas, bendradarbiavimas, prieinamumas ir ekonominis gyvybingumas.

Rezidencijos metu dalyviai atliko individualias objektų analizes ir parengė penkių individualių darbų darbines versijas – mokslinių straipsnių projektus arba profesinių projektų pasiūlymus. Šie tekstai plėtojami ir po kontaktinės rezidencijos dalies.

Svarbus rezidencijos rezultatas – sustiprintas profesinis dialogas tarp tarptautinių specialistų, Lietuvos paveldo objektų valdytojų ir kultūros institucijų. Toks bendradarbiavimas gali tapti pagrindu tolesniems bendriems tyrimams, konsultacijoms ir praktiniams projektams.

Rezidencijos metu išbandytas metodas – objektų lankymas, tiesioginis bendravimas su jų valdytojais, ekspertinės diskusijos ir individualus rezultatų rengimas – gali būti pritaikomas ir kituose kultūros paveldo objektuose.

Pagrindinė rezidencijos išvada: istorinio objekto išsaugojimas ir jo šiuolaikinis naudojimas nėra priešingi tikslai. Tinkamai suplanuotas pritaikymas gali sustiprinti paveldo vertės suvokimą, padėti užtikrinti jo priežiūrą ir sukurti prasmingą ryšį su šiandienos visuomene. Tačiau tam reikalingas nuoseklus planavimas, pagarba istorinei aplinkai, profesionalus valdymas ir bendradarbiavimas.

7. Dalyviai ir partneriai

HERITAGE RESIDENCY

Rezidencijos organizatorius: Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilis.

Rezidencijos kuratorė: doc. dr. Melinda Harlov-Csortán (Vengrija), tarptautinė kultūros paveldo ekspertė, ICOMOS narė.

Rezidencijos dalyviai: penki kultūros paveldo specialistai iš Lietuvos, Suomijos, Latvijos, Dramblio Kaulo Kranto ir Jungtinių Amerikos Valstijų.

Projekto partneriai ir bendradarbiavę subjektai:

- Lietuvos Respublikos kultūros ministerija;
- Jurbarko rajono savivaldybė;
- VšĮ Raudondvario dvaras;
- VšĮ Kauno rajono turizmo ir informacijos centras;
- Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodas;
- Šakių rajono savivaldybė;
- Šakių rajono kultūros centras;
- UAB „Kuchmistrai“.

8. Informacija apie projektą

Rezidencijos informacija ir veiklų pristatymai:

- Panemunės pilies interneto svetainė: https://panemunespilis.com/paveldorezidencija/
- Kultūros paveldo departamento publikacija: https://kpd.lrv.lt/lt/naujienos/panemunes-pilyje-tarptautine-kulturos-paveldo-rezidencija-2026-0vK/
- „We Love Lithuania“ publikacija: https://welovelithuania.com/panemunes-pilyje-tarptautine-kulturos-paveldo-rezidencija/

Rezidencijos fotografijos ir veiklų dokumentacija taip pat skelbiama Panemunės pilies socialinių tinklų paskyrose.